העושה מלאכה במוצאי שבתות. אור"י דאיתא בירושלמי הכי הני נשי דנהיגי דלא למעבד עבידתא בתפוקי שבתא לאו מנהגא עד דתיתפי מידרא מנהגא פי' (ג) שיעלים התפלה מנהג כשר ובהא איירי נמי הכא א: **וכאן** בעושים שלא לשמה וכדרב יהודה. תימה מ) (דרב) נופיה אמר בפ"ב דברכות (ד' י.) כל העוסק בתורה שלא לשמה טוב לו שלא נברא ואור"י דהתם מיירי כגון שלומד כדי להתיהר ולקנטר ולקפא את חבריו בהלכה ואינו לומד ע"מ לעשות ב שאבל הכא מיירי ג דומיא דהתם דלעיל יש שפל ונשכר דלא עביד כוליה שבתא ולא במעלי שבתא שאין מתכוון לשום רעה אלא מתוך עצלות אפ"ה גדול עד שמים חסדו ד: **מתקולתא.** מטוה לך קורא אותה מתקולתא לפי שנשברת לשיעור משקל מטוה כדתנן בכתובות (ד' סד:) כמה היא עושה לו משקל ה' סלעים ופר"ח שהיא מתבזה על כך שהיא מגלה זרועותיה בשעת טוויה: **ומגדלי** בהמה. וקשה לר"ת דאמר (מולין ד' פד:) הרואה שיתעשר יעסוק בבהמה דקה ואמר נמי עשתרות שמעשרות את בעליהן וי"ל דהתם בחולין ז: **כותבי ספרים.** ה אור"י בשם ריב"א דדוקא הכותבים כדי למכור עליהן בקשו ו דלעולם ימלאו לוקחין כדקתני הן ומגרייהם אבל על המשמיריס עצמן לבעלי בתים לא בקשו אלא היו מקפחים פרנסתן אלא ימלאו כל כך להשתכר ז: **ד) דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב.**

ואל ישנה אדם מפני המחלוקת כיוצא בו א המוליך פירות שביעית ב) ממקום שכלו למקום שלא כלו או ממקום שלא כלו למקום שכלו חייב לבער ר' יהודה אומר צא והבא לך אף אתה: **גמ'** ג) מאי אירייא ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות וערבי ימים טובים נמי דתניא ד העושה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה לעולם התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור סמוך למנחה לא ה הכא מחצות אי נמי התם סימן ברכה הוא דלא חזי אבל שמותי לא משמתינן ליה ו הכא שמותי נמי משמתינן ליה גופא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה ח ובמוצאי שבת ובמוצאי יו"ט ובמוצאי יום הכפורים ובכל מקום שיש שם נידנוד עבירה ט לאתויי [א] תענית ציבור אינו רואה סימן ברכה לעולם: ת"ר י) יש זריז ונשכר ויש זריז ונפסד יש שפל ונשכר ויש שפל ונפסד זריז ונשכר דעביד כולי שבתא ולא עביד במעלי שבתא זריז ונפסד דעביד כולי שבתא ועביד במעלי שבתא שפל ונשכר דלא עביד כולי שבתא ולא עביד במעלי שבתא שפל ונפסד דלא עביד כולי שבתא ועביד במעלי שבתא אמר רבא ז) הני נשי דמחוזא אע"ג דלא עבדן עבידתא במעלי שבתא משום מפנקותא הוא דהא כל יומא נמי לא קא עבדן אפילו הכי שפל ונשכר קרינן להו רבא רמי כתיב 1 כי גדול עד שמים חסדך וכתיב 2 כי גדול מעל שמים חסדך הא כיצד כאן בעושין לשמה וכאן בעושין שלא לשמה וכדרב יהודה (א) ח) דאמר רב יהודה אמר רב ט לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף על פי שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה: תנו רבנן המצפה לשכר אשתו וריחים אינו רואה סימן ברכה לעולם שכר אשתו מתקולתא ריחייא אגרתא אבל עבדה ומזבנה אישתבוחי משתבח בה קרא דכתיב 3 סדין עשתה ותמכור: ת"ר המשתכר בקנים ובקנקנים אינו רואה סימן ברכה לעולם מאי טעמא כיון דנפיש אפחזייהו שלטא בהו עינא: תנו רבנן י) תגרי סימטא ומגדלי בהמה דקה וקוצצי אילנות טובות יא ונותנין עיניהן בחלק יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם מאי טעמא דתהו ביה אינשי: ת"ר ד' פרוטות אין בהן סימן ברכה לעולם שכר כותבין ושכר מתורגמנין ושכר יתומים ומעות הבאות ממדינת הים בשלמא שכר מתורגמנין משום דמיחזי כשכר שבת ומעות יב) יתומים נמי לאו בני מחילה נינהו מעות הבאות ממדינת הים משום יג) דלאו כל יומא מתרחיש ניסא אלא שכר כותבין מאי טעמא א"ר יהושע בן לוי כ"ד תעניות ישבו אנשי כנסת הגדולה על כותבי ספרים תפילין ומזוזות שלא יתעשרו יד) שאילמלי מתעשרין אין כותבין: ת"ר יב) כותבי ספרים תפילין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן וכל העוסקין במלאכת שמים לאיתויי מוכרי תכלת אינן רואין סימן ברכה לעולם ואם עוסקין לשמה רואין: בני ביישן יד) נהוג דלא הוו אזלין מצור לצידון במעלי שבתא אתו בנייהו קמיה דר' יוחנן אמרו לו אבהתין אפשר להו אנן לא אפשר לן (ג) אמר להו טו) כבר קיבלו אבותיכם עליהם שנאמר 4 שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך: בני חוזאי נהגי דמפרשי חלה מארוזא אתו ואמרו ליה לרב יוסף אמר להו ניכלה זר באפייהו איתיביה אביי טז) דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור

א

ואל ישנה אדם. בגמרא [נא:] פריך ממקום שאין עושין למקום שעושין ואיהו נמי אל ישנה וליעבד והא אמרת נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם: **המוליך פירות שביעית ממקום שכלו.** לחיה מן השדה וחייבין בני המקום לבערן מן הבית והוליכן זה למקום שלא כלו ובני אותו מקום עדיין אוכלין הכנוסין בבית: **חייב לבער.** משום חומרי מקום שיצא משם: **צא והבא לך אף אתה.** מפרש בגמרא [נב.]: **גמ' מאי אירייא ערבי פסחים.** דקתני עד חצות במנהגא מכלל דמחצות ולהלן אסור ולמה ליה למיתני חצות לגמרי הך דייקא הא כל ערבי ימים טובים אסירי: **מן המנחה.** תשע שעות ומחצה: **סמוך למנחה.** קודם לכן: **נידנוד עבירה.** רמז עבירה: **פעניית ציבור.** אסור במלאכה במתקת תעניית (דף יב:) כשהיו מתענין על הגשמים אבל שאר תעניית ציבור לא כדאמר שמואל אין חומר תעניית ציבור בגבל (לקמן דף נד:): **שבתות.** משום כבוד שבת שמוסיפין ממול על הקדש: **זריז.** בעל מלאכה: **שפל ונשכר דלא עביד כולה שבתא ולא במעלי שבתא.** ואע"ג דלאו לשום מצוה מיכוין מצוה שלא לשמה מיהא הוא דאמרינן לקמן יעסוק אדם במצוה ואפי' שלא לשמה: ה"ג **ואע"ג דאפי' דלא קעבדן הו':** עושין לשמה. מעל שמים ושלא לשמה עד לשמים דמצוה מיהא קא עביד כדרב יהודה: **מפקולתא.** נוטלת מאזניים בידה ומהלכת בשוק להשכירן לכל הצריכין שכר מועט הוא ומתבזה אשתו על שכר מועט: **אגרתא.** שכר ריחיים שמשכירין טורח גדול ושכר מועט אבל קונה ריחיים ומוכרן כדי הוא כשאר פרקמטיא: **בקנים.** כל מקלות דקים קרי קנים שעושין מהן גדלות ומחילות: **אפחזייהו.** נפח שלהן: **תגרי סימטא.** יושבין ומוכרין בשוק ועין שולטת בהן: **ומגדלי בהמה דקה.** הכל צוחין עליהן: **וקוצצי אילנות טובות.** למוכרן לעצים הכל תמיהים ומלעיזין עליהם ומתוך כך עין שולטת בהן ולעקת בני אדם: **ונותנין עיניהם בחלק יפה.** כשמוכלקים עם אחרים תמיד מקפידין ליטול חלק יפה: **מתורגמנין.** שעומדין לפני החכם בשבתות ושומעין מפיו ומשמיעין לרבים: **ומעות יתומין.** למחצית שכר: **ממדינת הים.** משלח פקידותיו תמיד במקום סכנה: **פכלא.** לגילית: **אינן רואין.** כדאמרן שאם יתעשרו לא יהו עסוקין: **ואם עוסקין לשמה.** להיות המצוה מצויה לצריכין לה: **רואין.** דהואיל ולשמה עוסקין לא ימיחו בשביל עשרן: **מצור לצידון.** יוסף השוק של צידון בע"ם והם ממחיריס על עצמן שלא להיבטל מלרכי שבת: **הוה אפשר להו.** להמנע מן השוק שעשיריס היו: **מארוזא.** אורז: דסרכי

מסורת הש"ס

ב) א מיי' פ"ז מהל' שמטה ויובל הל' יב:
ג) ב טוש"ע או"ח סי' רמא סעיף ג:
ד) ג ד מיי' פ"ח מהל' ת"ת הל' י ופ"ו מהל' ת"ת הל' יד טוש"ע או"ח סי' תסח סעיף א וטוש"ע י"ד סי' שלד סעיף מג:
ה) ה מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ה סמג עשין כט טוש"ע או"ח סי' לטו סעיף י:
ו) ו מיי' פ"ג מהלכות תענית הלכה ד טוש"ע או"ח סי' תקעה סעיף ג:
ז) ז מיי' פ"ג מהל' ת"ת הלכה ה ופ"י מהלכות תשובה הלכה ה סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כ:
ח) ח ומיי' פ"ל מהל' שבת הלכה יג טוש"ע או"ח סי' רמח סעיף א):
ט) ט י טוש"ע י"ד סי' ריד סעיף א נ:

תורה אור השלם

1. כִּי גָדֹל עַד שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ וְעַד שְׁחָקִים אֲמִתֶּךָ: תהלים נז יא
2. כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ וְעַד שְׁחָקִים אֲמִתֶּךָ: תהלים קח ה
3. סָדִין עָשְׂתָה וַתִּמְכֹּר וַחֲגוֹר נָתְנָה לַכְּנַעֲנִי: משלי לא כד
4. שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ: משלי א ח

רבינו חננאל

שהתירו להם חכמים, משמתינן ליה. גופא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים ובמוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים מן המנחה ולמעלה ובתענית צבור אינו רואה סימן ברכה לעולם. תוספתא בתחילת יבמות יש זריז ונשכר, דעביד מלאכה כל יום ואינו עושה [ערב] שבת מן המנחה ולמעלה. יש זריז ומפסיד שעושה מלאכה בכל ימות השבוע ועושה גם בערב שבת. שפל ונשכר שאינו עושה מלאכה לא בשאר ימות השבוע ולא בערב שבת. שפל ומפסיד, כל השבוע יושב ובטל [נ"א: שאין עושה מלאכה כל השבוע] ובערב שבת עושה מלאכה. גדול מעל שמים חסדך. אלו העושין לשמה. כי גדול עד שמים חסדך, אלו העושין שלא לשמה, שאע"פ שעושין שלא לשמה יש להם חסד, כדרב יהודה אמר רב דאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה יבא לשמה. פירוש **המצפה לשכר אשתו** כדי להתפרנס ממנו. פירוש מתקולתא משקל המטוה שטווה בכל יום, ושכר הרחים שכירותו, מפני שהוא דבר מועט אינו רואה סימן ברכה בזה הדרך. ת"ר ארבע פרוטות **אין בהן ברכה.** שכר כתבין שבקשו עליהן אנשי כנסת הגדולה מלפני הקב"ה שלא יתעשרו. שכר מתורגמנין הדרשנין שדורשין בשבת לצבור, ועושין להן פסיקה, נראה כאלו שכר שבת הוא. והנושא והנותן במעות של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד, פעמים שאינו מדקדק היטב היטב, ויתמי לאו בני מחילה ניהו. ומעות הבאות ממדינת הים, פעמים שילך הכל בבת אחת כגון שנטבעה הספינה. ת"ר **כותבי ספרים תפלין ומזוזות** הן ותגריהן ותגרי תגריהן, וכל העוסקין במלאכת שמים, לאתויי מוכרי תכלת, אין רואין סימן ברכה. ואם עסוקין לשמה מתברכין. **בני ביישן** נהוג שלא ללך בצידון בערב שבת, ובאו בניהן ואמרו לו לר' יוחנן אבותינו היו עשירים ולא היו צריכים לעשות מלאכה בערב שבת ואנו עניים, מהו ללך ולישא וליתן. אמר להם כבר קבלו אבותיכם עליהם, דכתיב ואל תטוש תורת אמך. ופירש בירושלמי כי לפרש בים [הגדול] שאלוהו ואסר להם, משום דסבר אסור לפרוש בים הגדול [בערב שבת], אבל זה אפילו נדר, נשאל ומתירין לו, ולא אסר אלא דסבר אסור לפרוש בים. **בני בי חוזאי** נהגו להפריש חלה מן האורז

הגהות הב"ח

(א) גמרא וכדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה:
(ב) שם לא אפשר לן מאי אמר להו: (ג) תוס' ד"ה העושה וכו' פי' עד שיעלים:

גליון הש"ם

גמ' ונותנין עיניהן בחלק יפה. עיין מ"ק ס"פ ע"ב תד"ה ולעולו:

הגהות הגר"א

[א] גמרא לאתויי תענית בתא כל"ל:

מוסף רש"י

וכאן בעושין שלא לשמה. ממקיים כדי שיוכלו וכן משמע בירושלמי (ברכות יד.) ושם שמ"ש שם העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, פי' שאינו לומד כדי לקיים אלא לקנסה). **יתומים נמי לאו בני מחילה ניהו.** קטנים שאין הפקרן הפקר (ב"מ כב:).

מוסף תוספות

א. והשתא נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה כל ליל מוצ"ש. תוס' ר"פ. ב. וכיון שכותנתו לדבר עבירה נוח לו שלא נברא. מי' הר"ן. ג. שאינו עוסק בתורה אלא מחמת שאין לו מלאכה אחרת לעשות וכו' או עוסק בתורה מחמת שהוא עצל לעשות מלאכה. תוס' ר"פ. ד. פי' ביערים דאין העולם רואים אותם ואין בהן מראית עין אבל בישובם לא והכא נמי מיירי בישובם. **סס.** ה. וקשה דהיאך היו מקפחין פרנסתן וכו'. **סס.** ו. ובהכי איכא קיפוח. **סס.** ז. דהא אין מעשה מצוי שימצאו לעולם בעלי בתים להשכיר אצלם. **סס.** ח. שהוא אורז. תוס' **שלנן.**

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

דסרכי מילתא. של קולא ומזלזלין יותר: **הגך אינשי נמי.** כיון דלא גמרי: **סרכי מילתא.** קושיא היא דאתו לאימנועי מחלה אף מדגן: המפרים מן האורז על הדגן אוכל טבלים דלא חל הסח על האורז ולא ניתקן הדגן והמפרים מן הדגן על האורז מאכיל טבל להכן שאין הסח חל על הדגן בשביל האורז שהרי אינו מחוייב ומעלא שאין זו חלה אלא טבל: **רוחלין שני אחים לאחד.** ואין כאן משום פריצות דזימנא מתוך שמצויין יחד ועכשיו רואין ערומים זה את זה נותנין עין איש באחיו למשכב זכור: **ואין רוחלין כו'.** כלומר אין נוהגים שני אחים לרחוץ כאחד: **בגבול.** מקום: **קורדקיסין.** משקפו"ש רחצים ולא מיישינן דילמא משתלפי ואתי לאייתוינהו ארבע אמות ואין דרך בני ביתי לצאת בקורדקיסין שהן נוהגין בהן איסור: **ספסלי נכרים.** שהן מוכרין בהן סחורה ולא מיישינן לאחשדא: **לבוראי דמי.** דכיון דלא גמירי ולאו מקום תורה הוא סרכי מילתא: **מאנינו וחמיו.** מתוך שרואה ונזכר שמשם יצא ונתן לבו שיצתה משתו מכאן וכן בחמיו נותן לבו שיצתה משתו מכאן וכן בבעל אחותו נמי איכא היכרותא: **משום כבוד אביו.** שמשמשו במרחץ: **ואפו אינשו.** בני כבול: **תלמיד לא ירחץ עם רבו.** שלריך להתביים מכבודו וממורלו: **ואם היה רבו לריך לו.** שישמשנו במרחץ: **אבל דאייתרא.** מלא שבכפיפת הקיבה שהקיבה כפופה ועשויה כקשת ואותו חלא שבמקום היתר אוכלין בני ארץ ישראל ובני בבל נוהגין בו איסור: **שוינהו כרוסאי.** דאמרינן לעיל [נ:] דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהן ומשום דמחזי כמקח וממכר בקורדקיסון נמי דילמא משתלפין ואתי לאיתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים אלא רוחצין מאי טעמא לא כדתניא [ט]עם הכל אדם רוחץ [א]חוץ מאביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו ור' יהודה מתיר באביו מפני כבוד אביו והוא הדין לבעל אמו ואתו אינהו וגזור בשני אחין משום בעל אחותו תנא [ב]תלמיד לא ירחץ עם רבו ואם רבו צריך לו מותר כי אתא רבה בר בר חנה אכל דאייתרא עול לגביה רב [ג]עוירא סבא ורבה בריה דרב הונא כיון דחזינהו כסייה מינייהו אתו ואמרו ליה [ד]לאביי אמר להו שווינכו כבותאי ורבה בר בר חנה לית ליה הא דתנן נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם וחומרי המקום שהלך לשם [ה]אמר אביי הני מילי מבבל לבבל ומארץ ישראל לא"י אי נמי מבבל לא"י אבל מא"י לבבל לא כיון דאנן בייפינן להו עבדינן כוותייהו רב אשי אמר אפילו תימא מא"י לבבל [ו]הני מילי היכא דאין דעתו לחזור ורבה בר בר חנה דעתו לחזור הוה א"ל רבה בר בר חנה לבניה בני לא תאכל לא בפני ולא שלא בפני אני שראיתי את ר' יוחנן שאכל כדי הוא ר' יוחנן לסמוך עליו בפניו ושלא בפניו אתה לא ראית אותו לא תאכל בין בפני בין שלא בפני ופליגא דידיה אדידיה דאמר רבה בר בר חנה סח לי רבי יוחנן בן אלעזר פעם אחת נכנסתי אחר ר"ש בן רבי יוסי בן לקוניא לגינה ונטל

אי אתה רשאי להתירן בפניהן. תימה מ"כ היאך התיר ר' בית שאן בפ"ק דחולין (דף ו:) ותירץ רבינו נסים במגילת סתרים דהתם דברים המותרים ואסרים נהגו בהן איסור שיודעים שהן מותרים והם רוצים להחמיר על עצמן[א] וכן משמע ליישנא דברים המותרים אבל דברים שנוהגים מחמת טעות שסבורים שהוא אסור והוא מותר יכול להתיר בפניהם[ב] וכן משמע בהלכות ירושלמי [ג]ומ"ת מ"כ אמאי קאמר דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כיון דידעי שהוא פטור וי"ל דלאו כ"ע ידעי ומ"ת דמשמע דווקא בבני המדינה אז בכותאי אינו רשאי להתיר אבל בפני חכמים אז אינו בפניהם מותר ואמאי והא תנן נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ושהלך לשם ואור"י דמתניתין איירי במנהג חשוב שהנהיגו ע"פ ת"ח והכא מיירי שנהגו בני המדינה מעצמם[ג] וכן הגהו דמייתי ולאיתמרא דלקמן קיש ליה דהוי מנהג חשוב ור"י מתפקח במנהג שאינו חשוב דיכולין להתיר בפני ת"ח אם יכול להתיר להם כדמשמע לקמן ולא רצו לומר להם מותרים אתם משום דבני המדינה חשוב להו ככותאי אבל לתלמידים משמע שהיו אומרים מותרין אתם אז דילמא יכול להתיר לעצמו בפניהם אבל להם אינו יכול להתיר וה"ק אז לא רצה לומר להם מותרים אתם ומה שהחמרתם לא מחמת איסור אלא מחמת מנהג שטות ולתלמידים היה מתיר לעצמו בפניהם אבל לא להם ורשב"א אומר דלא קשה ממתני'[ד] דרב אסי דמוקי מתני' באין דעתו לחזור ובכותאי אפילו דעתו לחזור אסור ולאביי דמוקי ה"מ מבבל לא"י אבל מא"י לבבל עבדינן כוותייהו ובכותאי אפילו מא"י לבבל והנהו נמי דמייתי[ה] הוו מא"י לבבל: **כיון דאנן בייפינן להו וכו'.** קשה לר"ת דבפ"ק דסנהדרין (דף ה.) אמר פשיטא מהכא להתם מהני דהכא שבט והתם מחוקק משמע דבני בבל עדיפי ומיתי דה"מ לאפקועי ממונא[ו] אבל לענין איסור והיתר וסמיכה בני א"י עדיפי שלומדים תורה בדברים ואמרינן (נ"ב דף קנח:) אוירא דארץ ישראל מחכים[ז]:

עבדינן כוותייהו. לא עבדי (א) כוותייהו ה"ל למימר ומשום פ"ק דחולין (דף יח:) נקט הכי דקאמר התם כי סליק רבי זירא אכל מוגרמת דרב ושמואל ופריך ולית ליה לרבי זירא נותנין עליו חומרי מקום וכו' ומשני אביי הני מילי וכו' אבל מבבל לארץ ישראל כיון דאנן בייפינן להו עבדינן כוותייהו: **רבה בר בר חנה דעתו לחזור הוה.** ובחולין נמי מתרץ רבי זירא אין דעתו לחזור הוה קשה דהשתא לגדלין קתני (ט) וחומרי מקום שיצא משם בדעתו לחזור וחומרי מקום שהלך לשם באין דעתו לחזור:

אני

(ח) [תוספתא דמ"ק פ"ב ה"י], ג) [תוספתא דמ"ק שם], ג) [נ"ר שם], ד) פ"א בהגהו גמלא], ה) [במק' שמחות פי"ב], ו) [גמלא הגר' מאיר] וכמ"ש הגר' עוזיל], ז) לאמיה. רש"ל, ח) חולין יח:, ט) [וע"ע תוספות עירובין קא: ד"ה רבי יוסף], י) [וע"ע תוס' חולין יח: ד"ה כיון].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עבדי' כוותייהו לא עבדי כוותן ה"ל למימר: (ב) ד"ה רבה וכו' דחומרי מקום:

לעזי רש"י

אשקפונ"ש
[אישקפונ"ש]. נעליים קלות.

מוסף רש"י

אי אתה רשאי להתירן בפניהם. לבטל מנהגם דעובר משום בל יחל, ומן התורה אינו בכל יחל אלא מדרבנן (נדרים טו. ועי"ש פא:). **סייה מינייהו.** משום דבני בבל אסרי לה (חולין נ.). **מבבל לבבל.** שם המדינה בבל וכה מקומות הרבה (חולין יח:). **כיון דאנן בייפינן להו.** לבני ארץ ישראל לקדוש החדש ולעיבור שנה כדאמרינן בשמעתא בתרא דסוטה (יא:) ולדיני קנסות שאין סמיכה בבבל (שם). **עבדינן כוותייהו.** כי אזלינן לאלוק כבוד למקומינו ובא"י הוי אלבלי ליה (שם).

מוסף תוספות

א. [ואין להתירן בפניהם] שלא ידגילו בני אדם להקל ויבאו להתיר איסור. תוס' עירובין קא: ב. ועובדא דבית שאן טעות היה שהיו סבורים שהיה ארץ ישראל. תוס' הרא"ש. ג. הלכך מותר שלא בפניהם אבל מ"מ בפניהם אסור כיון שלא נעשה מחמת טעות אלא משום שהתחמירו על עצמן. תוס' ר"פ. ד. דבין לאביי בין לרב אשי לקמן לא קשיא מידי. תוס' שאנן. ה. דעבו חר"ל הוא. שם. ו. מפני שראש גולה עמהם. מי' הר"ן.

רבינו חננאל

שאינו חייב בחלה. ואסיקנא אמר רב אשי חזינן אי רובא דבני חוזאי אורז אכלי לא ניכלה זר באפייהו, כי היכי דלא תשתכח תורת חלה מינייהו, ואי רובא חיטי ושעורי אכלי, ניכלה זר להאי חלת האורז באפייהו, כדי שיתברר להם שאין בה תורת חלה, דחיישינן דלמא אתו לאפרושי חלה מן עיסה של אורז על עיסה של חיטין, דאתו למימר כיון שכלן חייבין בחלה, מין אחד מהן, זה פוטר את זה ודה פוטר את זה. **גופה דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם.** אוקמה רב חסדא בכותאי, מאי טעמא משום דסרכי, אומרין הלא דבר פלוני היינו נוהגין בו איסור והיה מותר, גם דבר זה כן מותר הוא, ויבואו להתיר האיסור, לפיכך כל דבר שנהגו בו איסור אין מתירין אותו להם. ולאו כותאי בלבד אלא אפילו מקום שאינן בני תורה וחיישינן כי האי גונא, אין מתירין להם. כגון תוספאתא בסוף משקין בכבול חומרי מקום שהלך לשם, והנה בבבל שהוא שם עתה איסור היו נוהגין בה. ופריך רב אשי דעתו לחזור הוה, ומי שדעתו לחזור אין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם. **אמר ליה רבה בר בר חנה לבריה.** אני שראיתי את ר' יוחנן דאכל דאיתרא כדאי הוא ר' יוחנן לסמוך עליו בפניו ושלא בפניו, אתה לא תאכל לא בפני ולא שלא בפני. מכלל שהבא מכח אחר שראה מי שעשה מעשה אע"פ שהוא עושה כמותו, אחרים אין סומכין עליו, לא בפניו ולא שלא בפניו. **איני** והא איהו דאמר סח לי יונתן בן אלעזר, ראיתי את ר' שמעון בן יוסי בן לקוניא

ט א [מיי' פכ"ח מהל' מאכלי אסורים פ"ה הל' טו טז] טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ו ו הגב"ה:
י ב מיי' [שם] ופ"ט מהל' מ"מ הלכה ו טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף טז:
יא ג מיי' פי"ח מהלכות י"ט הלכה כ סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תמח סעיף ד:

רבינו חננאל (המשך)

שנהגו שלא לרחוץ שני אחים כאחד, ונכנסו יהודה והלל בני ר"ג לרחוץ כאחד, ולעזה עליהם כל המדינה, אמרו לא ראינו כך מימינו, ונשמט הלל ויצא לבית החיצון ולא רצה לומר להן מותרים אתם. וכן בביני נהגו שלא לצאת בשבת בקורדקיסין, פירוש מגבל שאין לו עקב, והוא (סנדי) [סנדל], ויצאו יהודה והלל בקורדקיסין בשבת, ולעזה המדינה עליהם כו'. וכן בעכו נהגו שלא לישב על ספסלי גרים בשבת, ונזדמן לרשב"ג וישב בשבת בעכו על ספסלי גרים שיש להם בחצוויות, ולעזה עליו כל המדינה וכו'. הנה אלו כלן לא רצו לומר להם מותרין אתם. ושנינן בני מדינות נמי כיון דלא שכיחי רבנן גבייהו אתו למסרך ולהתיר כמו שאמרנו על הכותים. שני אחים מאי טעמא, כדתניא עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו וחמיו ובעל אמו, והוא הדין לבעל אחותו שאסור כמו אביו וחמיו ובעל אמו, וגזרו על שני אחים כאחד משום בעל אחותו. **תנא תלמיד לא ירחוץ עם רבו ואם רבו צריך לו מותר.** ירושלמי ר' אלעזר בשם ר' אבון כל דבר שאינו יודע שהוא מותר טונעה בו באיסור, נשאל ומתירין לו. וכל דבר שיודע שמותר ונוהג בו איסור, נשאל ואין מתירין לו. כל הדברים הלו אותן במנהג, נשייה דנהגן דלא למעבד עבידא ביומא דירחא, מנהגא, ודלא עבדי באפוקי שבתא עד דתיתפני סידרא, ובשיני ובחמישי עד דתיתפני תענייתא, מנהגא. **כי אתא רבה בר בר חנה בבבל אכל** השומן דאייתרא דנהגו בו בני בבבל איסור, כדגרסינן באלו טרפות דאקשתא של קיבה כ"ע לא פליגי דאסור, והוא החלב שעליה מלמעלה, דאייתרא [כי הא דאמר ר'] אויא א"ר אמי מקמצין, והכא בבבל נהגו בו איסור. שמעיה דר' חנינא הוה קאי קמיה [דר' חנינא] אמר קמרן והב לי דאיכול, חזייה דהוה קא מהסס א"ל בבלאי את גוים שדי. עול לגבי רבה בר בר חנה רב אויא ורבה בר נתן, בדחזנהו כסייה להא דאיתרא דהוה אכיל ליה, א"ל שונהו ככותאי שאין מתירין בפניהם דברים שנהגו בהן איסור. **ורבה בר בר חנה** היכי עביד הכי, והתנן נותנין עליו

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אני ראיתי את ר"ש שאכל. תימה לר"י דלמר בירושלמי[1] ר"ש מזח להסוח גברא מלקט ספיחי כרוב בשביעית ג"ל מאי האי ג"ל ולאו אם הוא דשרית ג"ל ולאו חברמי פליגי עלי קרי עליה פורק גדר ישכנו נחש וכן הוות ליה והשתא כיון שבעלמו היה אוכל המה היה כועס על אחרים שהיו אוכלין וסומכין על הולאתו וי"ל דמ"מ לא היה יולה שעמי הארץ יסמכו עליו כל זמן שלא פסקו הלכה כמותו:

כל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב. פי' רש"י דלאחר ביעור מיירי ואין ביעור נוהג בכרוב לפי שאין השורש כלה באדמה ולא קיימן ביה כלה לחיה מן השדה וקשה לר"י ג"כ אמאי איצטריך קרא דלא נאסוף תיפוק ליה דכתיב ולבהמתך[א] ועוד מאי שנא דלא מפיק אלא ספיחי כרוב ה"ל למעוטי כל הני דפ"ז דשביעית (משנה ב) דתנן עיקר הלוף (ב) השוטה (ג) וגרגינה אין להן ביעור[ב] ועוד מאי שנא דרבנן גזרי הכא ספיחי כרוב אטו שאר ספיחים וכבל הנהו דתסים כל ספיחים אסורין. ר' שמעון וחכמים אית להו הא דר' עקיבא, דתניא הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו, אמר ר' עקיבא מאחר שאין זורעין מהיכן אוספין, מיכן לספיחים שאסורין. פירוש הן לא נזרע ומי שאינו זורע ודאי שאינו אוסף, אלא אפילו הספיחים שצמחו לא נאסוף אותם, מיכן לספיחים שאסורין לאוספן בשביעית, וכולי עלמא הספיחים אסורין ובספיחי כרוב פליגי, רבנן סברי גזרינן ספיחי כרוב אטו שאר ספיחים, חיישינן דאם נתיר ספיחי כרוב, שמא יתירו הן שאר ספיחים, ואמרי מאי שנא כל הספיחים חדא הוא. ור' שמעון סבר לא גזרינן דהא אין כיוצא בהן בירקות השדה, דחיישינן לאיתלופי הני בהני, דהילכך לא גזרינן. ומצינו במשנה ר' שמעון אומר כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב מכלל שאסור שאין כיוצא בהן בירקות השדה, וגרסינן בגמרא ר' חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי בר חנינא אומר מפני שדרכן לגדל אמהות, וכי בשביל כך יהו אסורין. אמר ר' שמואל כל דרק אתה יכול לעמוד עליו בין חדש בין ישן, כרם הבא שלא ילך ויביא מן האיסור ויאמר מן האמהות הבאתי, לכאורה ר' שמעון אומר כל הספיחים מותרין משמע. ותו גרסינן ר' שמעון בן יוחי הוה עבר בשמיטתא וחמא חד מלקט בשביעית, אמר ליה אסור, אמר ליה ספיחין אינון ולית אנת דשרי, אמר ליה חברי חלוקין עלי, וקרא עליו ופורץ גדר ישכנו נחש. ואע"ג דאיכא לשנויי כי הספיחין הללו דהוה מלקט ספיחי כרוב הוו, מיהו כי מעיינת ביה בקצירת ספיחים חלקו, כתדניא ספיחי בשביעית אין תולשין אותן ביד, אבל חורש כדרכו ובהמה רועה כדרכה, מר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן. **מתני' ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין מר'.** אקשינן אהא דתנן ואל ישנה אדם מפני המחלוקות, וכי ממקום שאין עושין למקום שעושין אל ישנה אדם מפני המחלוקות, ונעביד הא אמרת נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם וחומרי מקום שיצא משם אמר אביי אריש רבא אמר לעולם אסיפא והכי קאמר [2]אין בזו מפני שינוי המחלוקת מאי קא אמרת הרואה אומר מלאכה אסורה[ד] מימר אמרי כמה בטלני הוי בשוקא א"ל רב ספרא לרבי אבא [3]כגון אנן דידעינן בקביעא דירחא ביישוב ונטל ספיחי כרוב ואכל ונתן לי ואמר לי בני בפני אכול שלא בפני לא תאכל אני שראיתי את ר"ש בן יוחי שאכל כדי הוא ר' שמעון בן יוחי לסמוך עליו בפניו ושלא בפניו אתה בפני אכול שלא בפני לא תאכל מאי ר"ש [4]דתניא רבי שמעון אומר כל הספיחים [5]אסורין חוץ מספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירק השדה וחכ"א [6]כל הספיחין אסורים ותרוייהו אליבא דר' עקיבא דתניא [1]הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו א"ר עקיבא וכי מאחר שאין זורעין מהיכא אוספין מכאן [2]לספיחין שהן אסורין במאי קא מיפלגי רבנן סברי גזרינן ספיחי כרוב אטו שאר ספיחי דעלמא ור"ש סבר לא גזרינן ספיחי כרוב אטו ספיחי דעלמא: ההולך ממקום וכו': בשלמא ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם ואל ישנה אדם מפני המחלוקת ולא ליעביד אלא ממקום שאין עושין למקום שעושין אל ישנה אדם מפני המחלוקת ונעביד הא אמרת נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם וחומרי מקום שיצא משם אמר אביי אריש רבא אמר לעולם אסיפא והכי קאמר [3]אין בזו מפני שינוי המחלוקת מאי קא אמרת הרואה אומר מלאכה אסורה[ד] מימר אמרי כמה בטלני הוי בשוקא א"ל רב ספרא לרבי אבא [4]כגון אנן דידעינן בקביעא דירחא ביישוב

ונטל ספיחי כרוב. בשביעית לאחר זמן הביעור: **לדי.** רלוי: **בפני אלון.** בפני אתה יכול לסמוך עלי הולאתי ולאיתי אם ר"ש שאכל. והיינו פלוגתא דידיה אדידיה לעיל [ע"א] אמר לא תאכל אפי' בפני והכא קאמר לאע"ג דלאו בר סמכא הוא ולאו מגמריה ומסבריה קא שרי ליה סמכינן עליה מיהא בפניו משום דחזא לגברא רבה דאכיל: **כל הספיחין אסורין.** בשביעי' מזמן הביעור ואילך: **חוץ מספיחי כרוב.** עליו היולאין מקלח הכרוב: **שאין ביולא בהן בירק השדה.** משרשין הן גדלין והרי הן כאילן שמוסיף ענפים על ענפים ולאו בכלל שאר ספיחים ניהו וכל שאר ספיחים מזרע הנתצנו וטופל לתרן הוא אבל ספיחי כרוב אינו כן אלא עליו גדלין בענפים ולא אסרה תורה אלא ספיחים מעין זריעה כדכתיב הן לא נזרע וגו'. כך שמעתי וקשיא לי מדא דכי האי גוונא לא קרי ספיחים אלא הגדלים מזרע הנתצנו וטופל לתרן קודם לקיטה ועוד אילנות בשביעית מי לא נהגא בהן נמי קדושה. ונראה בעיני דטעמא משום דכרוב אינו ביולא לחיה כל ימות המולף וגימגום: **א"ר עקיבא.** למה נאמר ולא נאסוף מאחר שאין אנו זורעין מה יאספו ליומד על הספיחים שאסורין וה"ק הן לא נזרע והגדילין מאליהן לא נאסוף: **גזרינן ספיחי כרוב אטו ספיחין דעלמא.** דאע"ג דאין ביעור לכרוב דהא מתקייס כל ימות הגשמים ספיחין דידיה אסורין דלא לימא טעמא משום דאין בספיחי איסור שביעית ואתו למישרי שאר ספיחים: **אריש.** ואל ישנה דמתני' אריש מקלח ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין: **רבא אמר לעולם אסיפא והכי.** משמע מתני' או ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ולא ליעבד הכא דקי"ל בעלמא[ה] אל ישנה אדם ממנהג העיר אינו אלא מפני המחלוקת וכאן אין מחלוקת[ו]: **דמאי אמרת.** הרואה אומר בטל יאמר זה אומר שהמלאכה אסורה וחולק על כולנו לא יאמר הכי אלא יאמר מלאכה אין לו שהרי כמה בטלנין יש בשוק כל ימות השנה:

ביאור

דומיא דזריעה דכתיב הן לא נזרע אבל ספיחי כרוב דמו לאילן דלאמר (כתובות קיא:) כרוב היא לנו אבא והיינו עולים (ה) בו בסולם ולא גזרינן אטו שאר ספיחים ורבנן גזרי ודוקא אליבא דר"ע דאיסור ספיחים מדאורייתא פליגי אבל לרבנן דפליגי עליה דר"ע וסברי איסור ספיחים דרבנן ליכא נמיס גחון לאיפכא שמעינן להו במסכת שביעית בפ"ט (משנה ח) דקתני התם ר"ש אומר כל הספיחים מותרין חוץ מספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירק השדה וליכא למיגרס התם אסורין בירושלמי מוכח בהדיא דגרס התם מותרין ותירץ דהתם מיירי בספיחים שגדלו בשביעית בהיתר ונכנסו בשביעית ונשתהו עד לאחר הביעור ולכך שאר ספיחים שרו דלא אתו לאיתלופי בהנהו שגדלו בשביעית בשביעית דשל ערב שביעית גדולים ושל שביעית קטנים אבל של כרוב שגדליה הרבה בזמן מועט אין היכר בין הגדל בערב שביעית לגדל בשביעית[ג] וכן איתא בירושלמי א"ר יאמר כל ירק אתה יכול לעמוד עליו בין חדש ובין ישן ברם הכא פי' ספיחי כרוב שלא ילך ויביא מן האיסור ויאמר מן האמהות הבאתי והך דשמעתא איירי בשביעית עצמה כדמפר"ת ורבינו נסים פי' נמי דמעתא בע"ח ופי' דהכא בספיחים של שביעית שיצאו לגמולא שביעית דאסורין מדרבנן על כדי שיעשו כיולא בהן וסבר ר"ש ספיחים אסורין בגמולא שביעית דכשירלו אותם גדולים יסברו שלקטן בשביעית אבל ספיחי כרוב שאין כיולא בהן בירק השדה לא גזרו בהן אטו שאר ספיחים דכשירלו אותם גדולין לא יסברו שלקטן בשביעית דדרכם ליגדל הרבה בזמן מועט וכשאכל ר"ש בן [רבי] יוסי בן לקוניא ספיחי כרוב בגמולא שביעית הוא דאכל כר"ש בן יוחי (ו) ולא משמע הכי ורבנן גזרי היתירא אטו איסורא וכולן אסורין ובגמרא דדמתי בפרק שני גרס לענין ספיחים מר"ה ועד חנוכה איסור ספיחים ומחנוכה ועד ר"ה היתר ספיחים ותניא בתוספתא בפ"ה בגלים שיצאו משביעית לגמולא שביעית אם עשו כיולא בהן מותרין ואם לאו אסורין ותרוייהו אליבא דר"ע דאסר ספיחים מדאורייתא בשביעית[ד] אבל לרבנן דפליגי עליה[ה] ליכא למיגזר ומה שפי' רבינו נסים דמה שגדל בשמיטה וכנכסה לשביעית היכא דאיכא למיטעי שמא גדל בשביעית אסור קשה לרשב"א דתניא בפ"ק דר"ה (דף טו.) ר"ש בן יהודה משום ר"ש אומר תרוג בת שמיטה שבנכנסה בשביעית פטור מן המעשר ומן הביעור והשתא ביעור לא הוי אלא בזמן שהפירות כליס ואפ"ה קאמר פטור מן הביעור ואע"ג דאיכא למיטעי ולמימר שזה האתרוג גדל בשביעית וי"ל דהתם מיירי מדאורייתא מ"מ כשלקטן בתחילתה של שביעית דליכא למיטעי[ו] מיהו הא קשיא לר"י דבשמעתא משמע לכ"ע דירקות הגדילין בשביעית אסורין באכילה[ז] ובמסכת שביעית משמע דשרו דתנן (פ"ח מ"ד) האומר לפועל הילך דינר זה ולקוח לי בו ירק היום ונפרק בתרא דע"ז (דף סב.) מייתי לה ומיתרץ ר"י דבשל ערב שביעית מיירי ומה שיש בהן דין שביעית לענין אמורה ושאר דיניס לפי שנלקטו בשביעית בדיבוק חזליון בתר לקיטה[ח]:

כגון אנא דידענא בקביעא דירחא. ולא בקוד העיבור קאמר דהא בני בבל בקיאי בעיבורא דירחא כדאמרינן ברים ביצה (דף ד:) **ועבדי** מרי יומי אלא מפרש ר"ת שהיה במקום שבלומי בית דין מגיענין ושם אין עושין אלא יום אחד[ט] והיינו בקביעא דירחא שהיה יודע מתי נקבע החודש דהתם ליכא למיגזר שמא יעשה מלאכה בי"ט ששומעין קידוש החודש[י]:

ביאור

מסורת הש"ס

יב א מיי' פ"ד מהל' שמיטה וגלמה ב: **יג** ב מיי' פ"ח מהלכות י"ט הלכה כ סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סי' תסח סעיף ה:

מוסף רש"י

לספיחין שהן אסורין. מן הביעור ואילך, ומיעול משמתא דביעור שניה דהוא לה כלה לחיה שבשדה, כדתניא (תענית ו:) עד מתי נהגין ושורפין בתבן ובקש של שביעית משמתא דביעור שניה (מנחות ה:), **כמה בטלני הוי בשוקא.** אף מימי מלאכה (ברכות יז:).

רבינו חננאל

שנטל ספיחי כרוב ואכל, ונטל ונתן לי ואמר לי אני שראיתי את ר' שמעון בן יוחי שאכל ספיחי כרוב בשביעית, כדי הוא לסמוך עליו בפניי ושלא בפניי, אתה בפניי אכול שלא בפניי לא תאכל. וסלקא פליג דידיה אדידיה. מאי ר' שמעון דתנן בשביעית פ"ט ר' שמעון אומר כל הספיחין אסורין חוץ מספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות שדה, וחכמים אומרים כל הספיחים אסורין. ר' שמעון וחכמים אית להו הא דר' עקיבא, דתניא הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו, אמר ר' עקיבא מאחר שאין זורעין מהיכן אוספין, מיכן לספיחים שאסורין. פירוש הן לא נזרע ומי שאינו זורע ודאי שאינו אוסף, אלא אפילו הספיחים שצמחו לא נאסוף אותם, מיכן לספיחים שאסורין לאוספן בשביעית, וכולי עלמא הספיחים אסורין ובספיחי כרוב פליגי, רבנן סברי גזרינן ספיחי כרוב אטו שאר ספיחים, חיישינן דאם נתיר ספיחי כרוב, שמא יתירו הן שאר ספיחים, ואמרי מאי שנא כל הספיחים חדא הוא. ור' שמעון סבר לא גזרינן דהא אין כיוצא בהן בירקות השדה, דחיישינן לאיתלופי הני בהני, דהילכך לא גזרינן. ומצינו במשנה ר' שמעון אומר כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב מכלל שאסור שאין כיוצא בהן בירקות השדה, וגרסינן בגמרא ר' חמא בר עוקבא בשם ר' יוסי בר חנינא אומר מפני שדרכן לגדל אמהות, וכי בשביל כך יהו אסורין. אמר ר' שמואל כל דרק אתה יכול לעמוד עליו בין חדש יכול לעמוד עליו בין ישן, ברם הכא שלא ילך ויביא מן האיסור ויאמר מן האמהות הבאתי, לכאורה ר' שמעון אומר כל הספיחים מותרין משמע. ותו גרסינן ר' שמעון בן יוחי הוה עבר בשמיטתא וחמא חד מלקט בשביעית, אמר ליה אסור, אמר ליה ספיחין אינון ולית אנת דשרי, אמר ליה חברי חלוקין עלי, וקרא עליו ופורץ גדר ישכנו נחש. ואע"ג דאיכא לשנויי כי הספיחין הללו דהוה מלקט ספיחי כרוב הוו, מיהו כי מעיינת ביה בקצירת ספיחים חלקו, כתדניא ספיחי בשביעית אין תולשין אותן ביד, אבל חורש כדרכו ובהמה רועה כדרכה, מר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן. **מתני' ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין מר'.** אקשינן אהא דתנן ואל ישנה אדם מפני המחלוקות, וכי ממקום שאין עושין למקום שעושין אל ישנה אדם מפני המחלוקות, ונעביד הא אמרת נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם וחומרי מקום שיצא משם אמר אביי אריש רבא אמר לעולם אסיפא, ההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ולא ליעבד אלא ממקום שאין עושין למקום שעושין אל ישנה אדם מפני המחלוקות, שיבאו לומר כי הוא שישב בטל סבור הוא כי המלאכה אסורה והללו שעושין עוברין ואתו לאינצויי, אין בזה מחלוקות, כי יש לומר הרואה אותו יושב ובטל אומר אין לו מלאכה לעשות ולאו משום שאומר שהמלאכה אסורה, הלא תראה כמה בני אדם יושבין ובטלין מאנשי המקום בעצמו אומר פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא, ולאו משום דמלאכה אסורה סבירא להו דקאמרי דבטל. **אמר ליה רב ספרא לר' אבא,** כגון אנא דידענא בקביעא דירחא, ובני מקומי עושין שני ימים, כי בענא למיסק לארץ ישראל דלא עבדי [נ"א: דלית להון] אלא יום אחד, בישוב לא עבידנא, במדבר של ארץ ישראל מהו לעשות ביום שהוא ברור לי שהוא חול, מי אמור רבנן בכי הא מילתא במדבר ארץ ישראל נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם או לא, אמר ליה הכי אמר ר' אמי בישוב אסור במדבר מותר.

א) שביעית פ"ט מ"ח ופס הגי' תומרין, **ב)** וש"נ מה שמילנו תוס' ד"ה כל הספיחים כו' על קמיהים זו וע"ע תוס' ר"ה יד: ד"ה ולשביע' ותוס' כתובות כב: ד"ה מיתוס), **ג)** [מנחות ה:], **ד)** [לקמן נה. ברכות יז:], **ה)** [ב"מ פו:], **ו)** [ברכות פ"ל ה"ל], **ז)** ל"ל והדמנתא, **ח)** [וע"ע תוס' סוכה מג. ד"ה לא ידעינן],

תורה אור השלם

ז. וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרָע וְלֹא נֶאֱסֹף אֶת תְּבוּאָתֵנוּ: ויקרא כה כ

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה רבא וד"ה דמאי הד"ש: **(ב)** תוס' ד"ה כל הספיחים כו' עיקר הלוף והשוטה: **(ג)** בא"ד בפ"ק דמנחות תיתי מנמנתא העומר מה לנמנתא העומר שבן מתיר חדש בשביעי' שביעי' נמי שבן מתרת ספיחים כו"ע דאמר וכו' אל שביעית עדיין הוא קודם ביעור אם התבואה כו': **(ד)** בא"ד אליבא דר"ע הא רבנן נמי לא וכו' אחר ביעור דבתורת כהנים קאמר אמילתא וכו' אמנתא לנו בעיר דהו ומה אלו אוכלין: **(ה)** בא"ד והייו עולים (ויורדים) בו בסולם: **(ו)** בא"ד הקשה רבינו נסים. ר"ג עי' רפ"ק דקדושין ד' ג' ד"ה אמרינ: **(ז)** בא"ד דאכל כדבש"י (ולא משמע הכי) תא"מ וי"ב ר"ל דהבה"ה הוא מגליון תוס':

גליון הש"ם

גמ' כגון אנן דידעינן בקביעא דירחא. עי' מהרש"ל ולענ"ד י"ל דהא במקום המנעיים נ"כ אלומי אמרי והלך בעיקן למקום המגיעים שם אלומי נסן ולא אלומי אמרי והם לריכים לעשות ב' ימים כדאי' בר"ה בא ע"ח: **תוס'** ד"ה כל הספיחים. לכך נראה לר"ת דבשביעית קודם ביעור עיין תענית ד"ע ע"ב תד"ה דאבי:

מוסף תוספות

א. ולחי' אשר באדנך. תוס' שאנן. **ב.** לפי שאינם כלים לחיה שבשדה. תוס' הרא"ש. **ג.** וצריך לנהוג בו דין קדושת שביעית. תוס' שאנן. **ד.** [דאליבא דר"ע הוא דאיכא למיגזר ספיחי כרוב אטו שאר ספיחין. **שם.** **ה.** [ן]סברי איסור ספיחים מדרבנן. **שם.** **ו.** שלא היו יכולים ליגדל. **שם.** **ז.** לר"ע מדאורייתא ולרבנן מדרבנן. **שם.** **ח.** אבל לענין איסור ספיחים דנפקא לן מדכתיב מה נאכל בשנה השביעית דמשמע דתחילת גידולו בשביעית אבל ירק שנגדל בשישית והוסיף בשביעית הנהו ספיחי שישית מיקרי ולא ספיחי שביעית. תוס' הרא"ש. **ט.** ולפעמים היה הולך למקום שאין שלוחי ב"ד מגיענין שם. **שם.**

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ביישוב לא עבידנא. מלאכה ביום טוב שני הוא ונהגו בו איסור לא אשנה לעיניכם את המנהג: **דעדיפא מינה.** החמורה ממנה: **עבדי ליה.** עשיתי לו: **מימנו אנגדא דבר בי רב.** תלמיד שקרא היו נמנין להלקומו ולא לנדותו משום דשמתא חמורה וחושדין לכבוד התורה: **וליה ליה לר' יהודה הוא.** דמשמע שיכול לומר לו בן מקום שלא כלו לבן מקום שכלו לא והבא לך אף אתה ממקום שהכאתי ותמצא שלא כלו שם לחיה ואכול מאותן שתביא (ג) ואותה שלך שים לך בבית אסורין וטעמא משום דגדלו כאן וזה המקום כלו אבל אני הכאתי את שלי ממקום היתר ואין כאן מחלוקת וליה לר' יהודה לאסור משום חומרי מקום שהלך לשם ואפילו אין שם מחלוקת הא ממקום שאין עושין למקום שעושין דטעמא לאו משום מחלוקת הוא ואסרינן ליה משום חומרי מקום שילא משם: **הכי גרסינן מילתא אחריתי קאמר או ממקום שלא כלו למקום שלא כלו ושמע שכלו במקומן חייב לבער ורבי יהודה אומר לא הכא לך אף אתה מהיכא דאייתינהו והא לא כלו** (ג): **מילתא אחריתי קאמר.** תנא קמא: **ושמע שכלו במקומן חייב לבער.** ואע"ג דאין כאן חומרי מקום שילא משם שכשעה שילא עדיין לא היו נוהגין בהן חומרא: **ר' יהודה אומר לא.** יכול זה לומר לבני מקומו שילא משם איני משנה ממנהגכם דהא הולכתים למקום שלא כלו ולא והבא לך משם ותוכל למצוא הרבה: **לחומרא אמרה רבי יהודה.** הכי הוה גמיר לה ר"א מרביה דרבי יהודה אמר לחומרא: **אלא איפוך.** תוספת זו שהוספנו על המשנה ואינה אלא ממקום שלא כלו למקום שלא כלו ושמע שכלו במקומן אינו חייב לבער דאין כאן חומרי מקום שילא משם שכשהוליאם עדיין לא נאסרו ר' יהודה אומר לא. יכול זה לומר לבני מקומו דאמרי ליה בני מקומו הראשון לא והבא לך מהיכא דאייתינהו ממקום שהכאתם ותמצא שבבר כלו: **נעולם דקפני.** דלא איירי מתניתין בבני ממקומו למקום השוה לו אלא למקום שאין שוה לו: **ובכי קאמר.** מתניתין המולך פירות שביעית ממקום שכלו למקום שלא כלו או ממקום שלא כלו למקום שכלו אינו חייב לבער אחזירן למקומן ועדיין לא כלו אינו חייב לבער ורבי יהודה מחמיר דאמרינן ליה לא והבא לך אף אתה מהיכא דאייתינהו השתא והא כלו להו: **גבא של חמור שהכניסן לתוך אותו מקום החמור קלטן בחומרי אותו מקום שלא יוכל להחזירן עוד הא לא גדלו שם ואינו אוכלן שם: הכובש שלשה כבשים.** שלשה מיני ירק בחבית אחת של חומץ או של יין כדי להתקיים: **אוכלין.** משלשתן: **על הראשון.** על סתם הראשון הממהר להיות כלה לחיה מן השדה דמשעה שיכלה אחד מהן מן השדה שלשתן אסורין דכבשייהו משוי להו כחד: **אף על האחרון.** על סתם מין הכלה אחרון ואוכל משלשתן ואע"פ שמין השאים כלה לחיה כבר. ותנא דמתני' ור' יהודה בהא פליגי דתנא קמא סבר לה כרבי יהושע דמיקל והכי מישתמעא למילתיה ממקום שלא כלו למקום שכלו כולן חייב לבער אבל כלו מקצתן אוכל אף ממין הכלה כבר' יהושע דאוכלין אף על האחרון ר' יהודה בהא מאותו המין מן השדה והרי לא תמצא בשדה ואסור כרבן גמליאל: **אוכלין בתמרים.** בכל ארץ יהודה עד שיכלה דקל האחרון שבגוער שהיא עיר התמרים ותנן לקמן [ע"כ] שלא ארלות לביעור שאין בני יהודה אוכלין משכלו בכל ארץ יהודה ואע"פ שלא כלו בגליל אבל אוכלין הן ביהודה ואפילו במקום שכלה עד שיכלה מקום אחרון שבכל ארץ יהודה לפי שהיה כשאינה מוצאת כאן הולכת למקום אחר והיא מתפרנסת שם ורחמנא תלה בה כדלקמן [שם]: אוכלין

ביישוב לא עבדינן. אפילו בגיעגע ואפילו דעתו לחזור ולא אפשר למלאכה בגיעגע כמו שאר דברים:

ד) **ממקום** שכלו למקום שלא כלו חייב לבער. תימה לר"י והלא אסור לשנות מפני המחלוקת אפילו לקולא כדאמר לעיל אין בזה מפני שינוי המחלוקת דמימר אמרי כמה בטלני איכא בשוקא הא אי לאו האי טעמא הוה אסור לשנות מפני המחלוקת[א] ומיהו יש לומר אי מדאורייתא חייב לבער משום מחלוקת לא יעבור על דברי תורה ועוד אור"י דלא שייך מחלוקת אלא בדבר שתלוי בגוף האדם אבל בפירות לא שייך מחלוקת דאמרינן ממקום שכלו באו: **אביי אמר לעולם בדקתני.** לדבריו אין חסר כלום מן המשנה דרבי יהודה אליבא דמתניתין קאי[ב]:

הכובש שלשה כבשים. כגון לפת ובצל וקפלוט שאין ביעורן שוה רבי אליעזר אומר אוכלין על הראשון שטעמו אוסר כולם ולא חשיב כמבוער אך לרבי יהושע תימה לר"י אין מותר גוף אותם שכלו ואומר רבינו תם דבתורת כהנים בפרשת בהר סיני פליגי בקראי דתניא מן השדה תאכלו את תבואתה כל זמן שאתה אוכל מן השדה אתה אוכל מן הבית וכו' מכאן אמרו חכמים הכובש שלשה כבשים בחבית רבי אליעזר אומר כיון שכלה אחד מן השדה יבער הכל מן הבית והיינו אוכלין על הראשון דבשמעתין ואם תאמר לר' אליעזר ליתנהו קרא מיניה דנפקא לן מולבשמך[ג] וי"ל דסבר ר' אליעזר דאי לאו האי קרא ה"א דאותו המין דוקא יבער ולא יותר אע"פ שטעם האיסור מעורב בהן ולא דמי איסור דביעור לשאר איסורים דהא שרי לעניים וה"א דניחשביה כמבוער כיון שאין כאן אלא הטעם ור' יהושע סבר דודאי הטעם חשיב כמבוער והאי קרא אתי להתיר אף גוף אותו שכלה הואיל ומעורב בהן הטעם המותרין ומן השדה משמע ליה מן דבר שמקלת הטעם ממנו בשדה תאכלו אף האיסור שעמו ורבן גמליאל סבר ממשות אל כל אחד שכלה מן השדה אסור אבל הטעם הוא כמבוער ובמגילת סתרים דרבינו נסים פירש דראשון היינו שיתן ראשון בכבוש ואחרון שיתן אחרון בכבוש והכי אמרינן בירושלמי מה טעם דרבי אליעזר הראשון ונתן טעם באחרון[ד] הלכך אם כלה מן השדה אותו שכבש ראשון אוסר הכל אבל האחרון אינו נותן טעם בראשון[ה] ואם כלה מן האחרון מן השדה אינו אוסר אותם שנכבשו קודם וטעם דרבי יהושע אחרון ונתן טעם בראשון פי' אף האחרון כדאמר הכא אף על האחרון וקסבר ר' יהושע דמיד כשכלה אחד מהמינים האחרון או הראשון או האמצעי כולן אסורין דנותן טעם זה בזה ורבי יהודה דמתניתין לחומרא כוותיה[ו] ורבן גמליאל סבר כדפרישית דהגוף שכלה אסור והטעם הוי כמבוער:

עד

אומר אומרים לו צא והבא לך אף אתה ממקום שאתה בו, ואם כלה מאותו המקום חייב לבער ולא חיישינן מה שיש בצוער.

ד) מר"ק יז., ב) [פי' ממקצתן אבל הרב ואין מלקין עד שיסכימו בהכאתו ולא מימני אשמתא אלא על דבר חמור וכדבר חמור אין חולקין כבוד לרב לפיכך השמתא עדיפא מן המלקות. ערוך ערך נגד ג'], ג) שביעית פ"ט משנה ה, ד) [צ"ל דתניא והיא בתוספתא שביעית פ"ז הי"ב], ה) שיך למתניתין,

הגהות הב"ח

(א) גמרא דעדיפא עבדי ליה: (ב) רש"י ד"ה ולית ליה לר' יהודה וכו' מאותן שתביא ראותן פירות שלך שם לך: (ג) ד"ה הכי גרסינן וד"ה מילתא וד"ה ומשמע וד"ה רבי יהודה הה"ל:

מוסף תוספות

א. אע"פ שמחמיר על עצמו. תוס' שאנן. ב. אדקתני או ממקום שלא כלו למקום שכלו חייב לבער דמשמע הא החזירן למקומן אינו חייב לבער. תוס' הרא"ש. ג. וממילא ידענא דכל איסורין שבתורה איסורן בנותן טעם. שם. ד. כי הוא קולט טעם הציר והחומץ יותר מן האחרים וחזור ופולט ונותן טעם בהם. שם. ה. דכבר שבע ליה טעמא. שם. ו. צא והבא לך אף אתה מאותו מין שנותן טעם. שם.

רבינו חננאל

והא דשמתיה רב יוסף לבר נתן אסיא. משום דאתא מבי רב לפומבדיתא ביום טוב שני דעצרת, ואמר ליה אביי ולינגדיה מר, אמר ליה רב יוסף דעדיפא מינה עבדי ביה, כלומר השמתא חמורה מן המלקות, דבמערבא מימני אנגדא [תרגום במשרך היובל במגד שופרא] דבר בי רב, פירוש מתקבצין אצל הרב ואין מלקין עד שיסכימו בהכאתו, ולא מימנו אשמתא, למה שלא תהיה שמתא אלא על דבר חמור, ובדבר חמור אין חולקין כבוד לרב אלא משמתין אותו מיד, לפיכך השמתא עדיפה היא מן המלקות. איכא דאמרי נגדיה בר'. ואמר ליה דטבא ליה עבדי ליה דכי המלקות קלה היא מן השמתא, דגרסינן באלו מגלחין בהאי עניינא דלא מימנו אשמתא דבר בי רב, מאי שמתא אמר רב שם מיתה. ושמואל אמר שמה היא. אמר רב יוסף שדי שמתא אדנבי דכלבא והיא דידה עבדא, ודברים בורורין הן. כיוצא בו המולך פירות שביעית כו'. ואקשינן ולית ליה לר' יהודה נותנין עליו חומרי מקום וכו'. ואמר רב שישא לעולם אית ליה, ומלתא אחריתי איכא במתני' דלא איתמרא בהדיא, דמאחר שהורה שהמולך ממקום שכלו למקום שלא כלו וממקום שלא כלו למקום שכלו, הוצרך עוד לפרש המולך פירות שביעית ממקום שלא כלו למקום שלא כלו, ושמע שכלו מאותו מקום

רבינו חננאל (המשך)

שהביאם, ואתא לאוקמה דרבי יהודה לקולא ונדחה. ואפיכנא למתני' דאוקימנא רבי יהודה לחומרא חייב לבער, וה"ק לקולא אינו חייב לבער, והכין פירושו, ת"ק סבר כיון דאייתינהו ממקום שלא כלו נסתלקו תורת אותו מקום שהביאו משם מעליו, ואע"ג דכלו התם השתא כיון דלא כלו הכא אין חייב לבער. וד' יהודה אומר לו צא והבא [לך] ממקום שהבאת [אתה] אותם, וכיון שאין שם מי יביא חייב לבער, וכאלו הביאם עכשיו ממקום שכלו למקום שלא כלו שנותנין עליו חומרי מקום שיצא משם, לפיכך חייב לבער. **והא** דאמר אביי ממקום שלא כלו למקום שכלו והחזירן למקומן שלא כלו, ת"ק סבר הרי הן בחזקתן, ור' יהודה סבר כיון דעילינהו למקום שכלו נאסרו. ואתקפתא דרב אשי פשוטין הן. **ואוקמה רב אשי** בפלוגתא דתני תנאי, דתנן הכובש שלשה כבשין בחבית אחת, ר' אליעזר אומר אוכלין על הראשון, פירוש אותו הכבוש שכבש מתחלה, ור' יהושע אומר אף על האחרון כו', והכי קתני במתני', וכן הכובש שלשה כבשין בחבית אחת ולא כלה הכל, אלא אפילו נשאר אחד מהן אינו חייב לבער, רבי אליעזר אומר כיון שכלה אחד מהן חייב לבער, שאומר לו צא והבא לך אף אתה, וכיון שאינו מוצא להביא [לפיכך] חייב לבער, נמצא רבי יהודה דמחמיר כרבי אליעזר. וגרסי' בירושלמי מאי טעמא דר' אליעזר הראשון נותן טעם באחרון, ת"ש דרבי יהושע אחרון נותן טעם בראשון. **רבינא אמר בפלוגתא דתני תנאי,** דתניא אוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער, רשב"ג אומר אוכלין על של בין הכיפים. פירוש הנסבכין בין האמירין, שאיפשר לאדם לולקטן, ואין אוכלין על של בין השיצים, כגון שנסבכו על קוצין שמכין היד, שכל הרואה אותן מתיאש מהן, ואין נכשרין אלא לעופות. ת"ק כי הני, ור' יהודה

יד א מר' פ"מ מהל' יו"ט הלכה כ טוש"ע א"ח סי' תלו סע"ג.
טו ב מרי פ"ז מהלכות ס"מ הלכה ז סמג לאוין רמ טוש"ע י"ד סי' שלה סעיף מנ:
טז ג מרי פ"ו מהלכות ס"מ הלכה יד סמג שם טוש"ע שם סעיף מנ:
יז ד מרי פ"ח מהלכות יו"ט הלכה כב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תלו סעיף ז:
יח ה מרי פ"ז מהלכות שמיטה הלכה ו סמג עשין קמח:
יט ו שם הלכה יא:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות